

Konwersatorium specjalizacyjne

Semestr zimowy 2026/2027

## **Jak opowiada się „Ziemie Zachodnie”? Słownik wyobraźni i narracji**

dr Joanna Panciuchin

Dolny Śląsk i inne obszary przyłączone do Polski po II wojnie światowej stanowią szczególny rodzaj przestrzeni kulturowej. Zmianie uległy granice, nastąpiła wymiana ludności, a wraz z nią zmieniły się języki, zwyczaje i sposoby życia. Przybysze zastawali domy, przedmioty i krajobrazy po poprzednich mieszkańcach, a następnie przez kolejne dekady próbowali osadzić tu swoje życie na nowo.

W ramach konwersatorium interesować nas będą opowieści, które powstały i wciąż powstają wokół tego doświadczenia. Rozmawiać będziemy zatem m. in. o „Ziemiach Odzyskanych” (ale też „wyzyskanych”) i „poniemieckim”, o Dzikim Zachodzie, szabrownikach i domniemanych skarbach, o polskiej czy słowiańskiej przeszłości, wynajdywaniu tradycji, o Odrzaniu i wielokulturowości. Obok tych bardziej rozpoznawalnych określeń pojawią się również słowa takie jak dom, ruina, las, granica, ślad, nieobecni, ogród czy powrót. Będziemy przyglądać się temu, co dzięki nim staje się widoczne (zyskuje reprezentację), jak zmieniają się sposoby rozumienia miejsca i jak z czasem powstają nowe formy zakorzenienia.

Podstawą zajęć staną się lektury, które pozwolą nam prześledzić, w jaki sposób owe opowieści powstają, zmieniają się i kształtują wyobrażenia. W trakcie semestru stworzymy wspólnie „Słownik wyobraźni i narracji”, czyli kolekcję określeń wywołujących się z opowieści (historycznych i współczesnych) na temat „Ziem Zachodnich”.

Zasady zaliczenia: obecność (dopuszczalne 2 nieobecności); uważna lektura tekstów i aktywny udział w dyskusjach podczas zajęć; wykonywanie zadań związanych z lekturami; projekt końcowy (definicje do słownika).

### Bibliografia:

M. Barbaruk, *Fotograf jako pamiętnikarz. Archiwum Augustyna Czyżowicza*, „Kultura Współczesna” 2010, nr 1(63), s. 159–174.

S. Bednarek, *W kręgu małych ojczyzn: szkice regionalistyczne*, Wrocław–Ciechanów 1996.

K. Biskupska, *Breslau. Nazwa miasta jako dziedzictwo kulturowe – zarys problematyki w perspektywie analizy dyskursu historycznego*, „Oblicza Komunikacji” 2020, nr 12, s. 451–463.

K. Gieba, *Literatura ludowa jako tworzywo ideologii, czyli o związkach folkloryzmu z mitem ziem odzyskanych (na przykładzie zbioru baśni, podań i legend Ziemi Lubuskiej «Złota dzida Bolesława»)*, „Teksty Drugie” 2013, nr 3(141), s. 256–265.

M. Kurkowska-Budzan, *Pokolenie, któremu obiecano przyszłość. Historia (nie tylko) wałbrzyska*, Kraków 2026.

- A. Kurpiel, *Polscy «Francuzi». Francuska struktura odczuwania w powojennej dolnośląskiej rzeczywistości*, w: K. Bock-Matuszyk, W. Kucharski, P. Zubowski (red.), *Na swoim? U siebie? Wśród swoich? Pierwsze lata na Ziemiach Zachodnich i Północnych*, Wrocław 2018, s. 227–245.
- K. Kuszyk, *Poniemieckie*, Wołowiec 2019.
- M. Mikołajczak, «Oswajanie» i «nieswojość». *Krajobraz do opowiedzenia*, „Białostockie Studia Literaturoznawcze” 2024, nr 25, s. 67–82.
- P. Oleksy, *Wyspy odzyskane. Wolin i nieznany archipelag*, Wołowiec 2021.
- Z. Rokita, *Odrzania. Podróż po Ziemiach Odzyskanych*, Kraków 2023.
- S. Sochaj, *Niedopolska. Nowe spojrzenie na Ziemie Odzyskane*, Warszawa 2024.
- D. Sturis, *Nowe życie. Jak Polacy pomogli uchodźcom z Grecji*, Warszawa 2017.
- G. Thum, *Obce miasto. Wrocław 1945 i potem*, przeł. M. Śtabicka, Wrocław 2008.
- O. Tokarczuk, *Bezimienny krajobraz*, w: A. Pankiewicz, M. Przybyłko (red.), *Nieswojość*, Wrocław 2019, s. 173–180.
- I. Topp, *Dolnośląskie mitologie. Między nostalgią a symulakrum*, [w:] *Niemcy nie przyszli*, red. Michał Bieniek, Tadeusz Mincer, Fundacja ART TRANSPARENT, Biuro Festiwalowe IMPART 2016, Muzeum Współczesne Wrocław, Wrocław 2015, s. 32–43.
- R. Traba, *(Nie-)powroty. Esej o doświadczeniu i pamięci roku 1945*, „Historia@Teoria. Dylematy metodologiczne historii najnowszej” 2017, nr 4(6), s. 99–118.
- R. Traba, *Archipelagi miejsc odzyskiwanych*, „Borussia” 2016, nr 58, s. 96–100.
- „Tygodnik Powszechny”, *Ziemie Odzyskiwane*, wydanie specjalne, 2026.